

FILOLOGIA POLSKA I STOPIEŃ

WYKŁAD MONOGRAFICZNY

(III rok, semestr 6 letni, 30 godzin)

Prof. dr hab. Bożena Mazurek

Dawna poezja okolicznościowa i okazjonalno-towarzyska

Proponowany cykl wykładów dotyczy dawnych utworów poetyckich XVI–XVIII wieku, które tematycznie związane są z prywatną sferą życia – od narodzin do śmierci, a także wierszy, które powstały w związku z konkretnymi wydarzeniami życia publicznego, ważnymi dla całej wspólnoty narodowej. Po wykładzie wprowadzającym, na którym przedstawione zostaną najnowsze propozycje badaczy w odniesieniu do typologii tego rodzaju dawnej poezji, kolejne spotkania obejmą dwa zespoły zagadnień.

Pierwsza część proponowanego cyklu wykładów obejmie różne odmiany poezji upamiętniającej różne wydarzenia i doświadczenia z prywatnej sfery życia w dawnej Polsce, w pewnym zakresie mające charakter obrzędowy. Poszczególne spotkania będą poświęcone wierszom uświetniającym narodziny potomka (genetliakony), wierszom urodzinowym oraz imieninowym (osobom dorosłym i młodym solenizantom), utworom weselnym (epitalamionom), wierszom funeralnym oplakującym śmierć dzieci, a także wierszom podarunkowym i pikantnym wierszom desertowym. W przypadku każdej grupy tekstów przedmiotem uwagi będą odróżniające je cechy gatunkowe, a także charakterystyczny dla każdej odmiany sposób obrazowania, dobór metaforyki i kreacja postaci adresatów.

Natomiast druga część proponowanego cyklu wykładów obejmie okolicznościową poezję, która powstała w drugiej połowie XVIII wieku w związku z ważnymi wydarzeniami publicznymi w dramatycznym okresie schyłku Pierwszej Rzeczypospolitej – od ostatniego bezkrólewia po upadek państwa. Charakter przekrojowy będzie miał natomiast wykład na temat zmian, jakim podlegały portrety Stanisława Augusta Poniatowskiego w okolicznościowej poezji od elekcji po detronizację władcy. Uwaga skupi się na bezpośrednich i pośrednich przejawach powiązania utworów z konkretnymi faktami i postaciami sceny politycznej, na genologicznym aspekcie utworów, doborze wędrujących motywów w obrębie wyodrębnionych grup wierszy, a także na instrumentalnej, *stricte* propagandowej funkcji tych tekstów i wiążącej się z tym organizacji tworzywa poetyckiego.

Wybór literatury:

Antologia poezji porozbiorowej lat 1793–1806, wstęp Piotr Żbikowski, zebrał i oprac. Marek Nalepa, Kraków 2006.

„*Jarmark małżeński serdecznej miłości*”. *Toruńskie wiersze weselne przełomu XVII i XVIII wieku*, oprac. tekstów Patrycja Potoniec i Krzysztof Obremski przy współpracy Krzysztofa Mikulskiego, wprowadzenie i posłowie Krzysztof Obremski, Toruń 2020.

„Napis” 2009, t. 16: *Literatura i rytuały*.

„Prace Polonistyczne” 2004, t. 59: *Tobie – teraz. W kręgu literackich ofiarowań*.

„*Rok Monarchii Konstytucyjnej*”. *Piśmiennictwo polskie lat 1791–1792 wobec Konstytucji 3 maja*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Warszawa 1992.

Czytanie Naruszewicza, [cz. 1–2], red. Barbara Wolska, Teresa Kostkiewiczowa i Bożena Mazurkowska, Warszawa 2015.

Czytanie Trembeckiego, [cz.] 1–2, red. Jerzy Snopek, Wojciech Kaliszewski i Bożena Mazurkowska, Warszawa 2016.

Kaleta Roman, *Oświeceni i sentymentalni. Studia nad literaturą i życiem w Polsce w okresie trzech rozbiorów*, Wrocław 1971.

Kaliszewski Wojciech, „*Kto królem będzie, czy Polak i który?*”. *Wiersze elekcyjne ostatniego bezkrólewia 1763–1764*, Warszawa 2003.

Kotarski Edmund, *Gdańska poezja okolicznościowa XVII wieku*, Gdańsk 1993.

Kotarski Edmund, *Gdańska poezja okolicznościowa XVIII wieku*, Gdańsk 1998.

- Krzywy Roman, *Rokokowe epitalamiony Stanisława Trembeckiego wobec tradycji gatunku*, „Wiek Oświecenia” 2004, t. 20: *Stanisław Konarski (1700–1773)*.
- Krzywy Roman, *Sarmaci w negliżu. Staropolskie epitalamia pokładzinowe (fescenniny)*, „Napis” 2004, t. 10: *Formy i normy stosowności*.
- Leon Sacculus, *Poezje dessertowe wieku naszego oświeconego*, [oprac. Roman Kaleta], Amsterdam 1989 [i. e. Wrocław 2019].
- Libera Zdzisław, *Powstanie kościuszkowskie w literaturze polskiej*, [w:] idem, *Rozważania o wieku tolerancji, rozumu i gustu. Szkice o XVIII stuleciu*, Warszawa 1994.
- Literatura barska (antologia)*, oprac. Janusz Maciejewski, Wrocław 1976.
- Literatura konfederacji barskiej*, [t.] 3: *Wiersze*, red. Janusz Maciejewski oraz Agnieszka Bąbel, Agata Grabowska-Koniczuk i Jacek Wójcicki, Warszawa 2007.
- Maksimowicz Krystyna, *Poezja polityczna a Sejm Czteroletni*, Gdańsk 2000.
- Mazurkova Bożena, *Z potrzeby chwili i ku pamięci... Studia o poezji i prozie oświecenia*, Warszawa 2009.
- Michałowska Teresa, *Literatura okolicznościowa*, [w:] *Słownik literatury staropolskiej. (Średniowiecze – renesans – barok)*, red. Teresa Michałowska przy udziale Barbary Otwinowskiej i Elżbiety Sarnowskiej-Temeriusz, Wrocław 1990
- Mroczek Katarzyna, *Staropolskie epitalamium. Między tradycją literacką a obrzędem weselnym*, Wrocław 1989.
- Norkowska Aleksandra, *Wizerunki władcy. Stanisław August Poniatowski w poezji okolicznościowej (1764–1795)*, Kraków–Warszawa 2006.
- Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw publicznych i narodowych*, red. Marek Nalepa, Grzegorz Trościński, Roman Magryś, Rzeszów 2014.
- Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730–1830. W kręgu spraw prywatnych i środowiskowych*, red. Marek Nalepa, Grzegorz Trościński, Roman Magryś, Rzeszów 2014.
- Pusz Wiesław, *Literatura okolicznościowa – okazjonalna – ulotna – chwilowa. Propozycje rozróżnień*, „Prace Polonistyczne” 2009, t. 64.
- Pusz Wiesław, *Oświeceni i nie tylko*, Łódź 2003.
- *W kręgu biletu poetyckiego. Warsztatowe popisy literatów skupionych wokół Ignacego i Stanisława Potockich*
 - *Konstytucja 3 maja w literaturze polskiej lat 1795–1830*
- Rabowicz Edmund, *Okolicznościowa literatura polityczna*, [w:] *Słownik literatury polskiego oświecenia*, red. Teresa Kostkiewiczowa, wyd. 2 poszerzone i poprawione, Wrocław 1991.
- Stuchlik-Surowiak Beata, *Barokowe epitalamium śląskie. Kobieta, małżeństwo, rodzina*, Katowice 2007.
- Ślękowa Ludwika, *Muza domowa. Okolicznościowa poezja rodzinna czasów renesansu i baroku*, Wrocław 1990.
- Wiersze imieninowe poetów z drugiej połowy XVIII wieku*, wstęp, wybór tekstów i oprac. Barbara Wolska, Bożena Mazurkova, Tomasz Chachulski, Warszawa 2011.
- Wiersze polityczne czasu konfederacji targowickiej i sejmu grodzieńskiego 1793 roku*, oprac. Krystyna Maksimowicz, Gdańsk 2008.
- Wiersze polityczne pierwszego rozbioru i sejmu delegacyjnego 1772–1775*, oprac. Barbara Wolska, Warszawa 2001.
- Wiersze polityczne Sejmu Czteroletniego*, cz. 1: 1788 – 1789; cz. 2: 1790 – 1792, z papierów Edmunda Rabowicza oprac. Krystyna Maksimowicz, Warszawa 1998–2000.
- Wolska Barbara, *Mniej znane reakcje poetyckie na kasatę zakonu jezuitów*, Łódź 1995.
- Wolska Barbara, *Ogólne uwagi o twórczości okolicznościowej Adama Naruszewicza. Wiersze podarunkowe*, „Prace Polonistyczne” 2004, t. 59: *Tobie – teraz. W kręgu literackich ofiarowań*.
- Wolska Barbara, *Pan i pies – król i poeta. O „wierszach w materiach politycznych” Stanisława Trembeckiego z lat 1773–1798*, „Napis” 2000, t. 6.
- Wolska Barbara, *Poezja polityczna czasów pierwszego rozbioru i sejmu delegacyjnego (1772 – 1775)*, Wrocław 1982.
- Wójcicki Jacek, *Poetyckie reakcje na porwanie Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Napis” 1994, t. 1: *Literatura okolicznościowa i użytkowa*.
- Wesela, *chrzciny i pogrzeby w XVI–XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, red. Henryk Suchojad, Warszawa 2001.

Zagadki Sejmu Czteroletniego, teksty zebrał i ustalił Edmund Rabowicz, komentarze oprac. Bernard Krakowski i E. Rabowicz, do druku przygotował Jerzy Kowecki, Warszawa 1996.

Prof. dr hab. Magdalena Pastuch

Pamięć i tradycja w języku

Tematyka wykładu koncentruje się wokół takich ogólnohumanistycznych pojęć, jak TRADYCJA i PAMIĘĆ. Przedmiotem refleksji będzie przede wszystkim ich realizacja na płaszczyźnie językowej. Pojęcie TRADYCJI rozumiane jest w humanistyce bardzo różnie (TRADYCJA jako transmisja społeczna, jako proces przekazywania, jako powroty do źródeł; jako „renesans”). Dla rozważań odnoszących się do materiału językowego ważna jest ustalenie relacji pomiędzy PAMIĘCIĄ (PAMIĘĆ jako kategoria naukowa w rozumieniu Jacques’a Le Goffa), PAMIĘCIĄ ZBIOROWĄ, TRADYCJĄ a HISTORIĄ (zob. prace Ewy Domańskiej, Paula Ricouera, Krzysztofa Pomiana) – te tematy wprowadzą do interpretacji dawnego i współczesnego materiału językowego.

Wybrana literatura

Chlebda W., 2011, *Szkice do językowego obrazu pamięci. Pamięć jako wartość*, „Etnolingwistyka”, 23, s.83–99.

Domańska E., red., 2006, *Pamięć, etyka, historia*, Poznań. (wybrane eseje)

Karwatowska M., Szpyra-Kozłowska, 2005, *Lingwistyka płci. On i ona w języku polskim*, Lublin (wybrane fragmenty)

Le Goff J., 2007, *Historia i pamięć*, tłum. A. Gronowska, Joanna Stryjczyk, Warszawa (wybrane fragmenty)

Łaziński M., 2005, *O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa*, Warszawa (wybrane fragmenty)

Pastuchowa M., 2008, *Ukryte dziedzictwo. Ślady dawnej leksyki w słownictwie współczesnej polszczyzny*, Katowice (wybrane fragmenty)

Rejter A., 2013, *Pleć – język – kultura*, Katowice (wybrane rozdziały)

Sadowski M., *Pamięć w aspekcie psychologicznym, kulturowym i literackim* (http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/66284/19_M_M_Sadowski_Pamiec_w_aspekcie_psychologicznym_kulturowym_i_literackim.pdf)

Skowronek K., 2016, *Pamięć – „stare”, „nowe” i „najnowsze” konteksty językowo-kulturowe*, „Horyzonty wychowania”, vol. 15, s.47–65.

Tambor J., 2006, *Mowa Górnoślązaków oraz ich świadomość językowa i etniczna*, Katowice. (wybrane rozdziały)

dr hab. Marta Tomczok, prof. UŚ

Skażone krajobrazy w literaturze i sztuce

Tematem wykładów będą nie tylko opisywane przez Martina Pollacka ziemie pełne ludzkich kości, czyli przestrzenie genocydalne, ale przede wszystkim sfery dotknięte realnym skażeniem wskutek działalności człowieka: skażeniem katastrofami klimatycznymi, katastrofami energetycznymi, a zwłaszcza przemysłowymi. Omówione zostaną reportaże poświęcone miastom-widmom (Springer), wybuchowi w Czarnobylu (Aleksiejewicz, kinematografia), malarstwu związane z katastrofą poprzemysłową na Śląsku (Wróbla), autobiografie związane z wzrastaniem w przeklętych dzielnicach przemysłowych współcześnie będących przestrzenią społecznej degradacji (Bereska, Jędryka, Kutz).